038. *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı üzerine bir tahlil denemesi

Ramazan ŞENER[1]

APA: Şener, R. (2023). *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı üzerine bir tahlil denemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 650-662. DOI: 10.29000/rumelide.1253829.

Öz

Postmodernizm; yapısalcılık, postyapısalcılık, yapısökücülük gibi akımların da teorilerini içeren bir anlayıştır. Postmodernizmin ortaya çıkmasında İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında tüm dünyada yaşanan olumsuzluklar, savaşın getirmiş olduğu yıkımlar ve kayıplar etkili olmuştur. Modernizmin akılcı, işlevsel yapısından sıkılan insanlar farklı arayışlar içine girmiş, bu durum da postmodernizmin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Postmodernizm; ilk dönemlerinde felsefe, mimari, edebiyat ve güzel sanatlarda etkili olmuş, zamanla modernizmin etkili olduğu her yerde postmodernizmden söz edilmeye başlanmıştır. Orhan Pamuk, postmodern tarzda romanlar kaleme alan Nobel ödüllü Türk yazarıdır. Bu çalışmada yazarın postmodern yaklaşımla 2016 yılında yayımlanan *Kırmızı Saçlı Kadın* isimli romanının içerik ve yapı yönünden tahlil denemesine yer verilecektir.

Anahtar kelimeler: Orhan Pamuk, Postmodernizm, Kırmızı Saçlı Kadın, metinlerarasılık

An analysis essay on the novel *The Red-Haired Woman*

Abstract

Postmodernism; It is an understanding that includes the theories of movements such as structuralism, poststructuralism, and deconstructionism. The negativities experienced all over the world before and after the Second World War, the destruction and losses caused by the war were effective in the emergence of postmodernism. People who were bored with the rational and functional structure of modernism, went into different searches, and this situation paved the way for the formation of postmodernism. Postmodernism; It was influential in philosophy, architecture, literature and fine arts in its early periods, and in time, postmodernism began to be mentioned wherever modernism was effective. Orhan Pamuk is a Nobel Prize-winning Turkish writer who writes postmodern novels. In this study, the analysis of the author's novel named Kırmızı Saçlı Kadın, published in 2016 with a postmodern approach, will be included in terms of structure.

Keywords: Orhan Pamuk, Postmodernism, Red Haired Woman, intertextuality

Giriş

Modern edebiyatta okuyucu, sadece yazarın anlattıklarını anlaması istenen kişi konumundayken postmodern edebiyatta yazar; okuyucu ile metin arasından çekilip metindeki boşlukları okuyucunun doldurmasını istemektedir. Böylece okuyucu, aktif konuma gelirken edebi metin, her yeni okumada

[1] Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD (Kocaeli, Türkiye), rsener168@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4840-8593 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 16.01.2023-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1253829]

farklı boyut kazanmakta ve yeniden oluşturulan bir metin konumuna geçmektedir. Her okur, metin ile ilgili farklı bir ilişki kurarak farklı anlam bağlarına zemin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

Postmodernizm akımında mimesis (taklit) kavramı gerçek olandan daha güçlüdür. Gerçekte var olmayan şeyler, var olandan daha güçlü bir biçimde anlatılmıştır. Postmodern yapıtlar, birbirini taklit eden yapıtlar üzerine bina edilmektedir.

> Her postmodern anlatı, anlatının anlatısıdır, bir anlatılar anlatısıdır, bir örnek romandır. Her anlatı bu modelin aksiomlarına göre, birbirinin içinde vardır, öyleyse tek bir anlatı vardır: Düşünülmüş ve düşünülebilecek bütün anlatıları, anlatılanları ve anlatanları, anlatılmış olanları ve anlatılmamış görünenleri, anlatma isteğini ve isteksizliğini, yeter, içinde toplayan ve o sarmal deniz kabuğunun dünyanın bütün seslerini bize geri vermesi gibi bir anda her şeyi anlatan bir anlatı. (Koçak, 1991, s. 72).

Postmodern romana bakıldığında gerçeğin de bir kurmacadan ibaret olduğu ifade edilmiştir. Postmodern metnin kendini kendi temeli üzerinde inşa etmesi *"Üstkurmaca"* tabiri ile açıklanmıştır. Üstkurmaca; yazarın kurguladığı metnin bir parçası olmasıdır. Yani yazar, bir yandan kurguladığı dünyayı aktarırken bir yandan da "nasıl yazdığını" anlatmaktadır.

Bununla birlikte postmodern romanlarda kullanılan bir diğer yöntem de *"Metinlerarasılık"* yöntemi olmuştur. Bir edebi metnin kendinden önce yazılmış metinlere bir biçimde gönderme yapmasının adı olan yöntem, öteki metni alaya alma (parodi) ya da metni taklit etme (pastiş) yoluyla da hayat bulabilmektedir.

> Dış dünyayı yansıtmak istemeyen bu edebiyatın yazarının, eski metinlerin dünyasından yola çıkarak kendine oyunsu bir yeni yaşam alanı yaratmak için başvurduğu tekniklerin başında parodi ve pastiş gelir. Anlamın sorunsallaştırıldığı bu çağın edebiyat sanatçısı, bir anlamın taşıyıcısı olan özgün dünyalar yaratmak yerine, önceki metinlere el atar, onlarla parodi/pastiş düzleminde oynar. (Ecevit, 2004, s.75).

Orhan Pamuk; yalnız Türk Edebiyatı'nın değil dünya edebiyatının da önemli yazarları arasında yer almaktadır. *Cevdet Bey ve Oğulları* (1982) adlı romanı ile okur karşısına çıkmıştır. Bir ailenin macerasını anlatan roman, yetenekli bir sanatçıyı müjdelemiş ve bundan sonraki her romanı okuyucu tarafından beklenmiştir. (Enginün,2013,s.424). Orhan Pamuk'un hem Türkiye'de hem de Türkiye dışında hakkında yapılan çalışmalarla Türk edebiyatının en çok konuşulan yazarları arasında olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Nobel Edebiyat Ödülü'nü almasından sonraki süreçte araştırmacıların artan ilgisi aradan uzun zaman geçmiş olmasına rağmen azalmadı. Pamuk'un yayımladığı her yeni roman edebiyat kamuoyunda ilgiyle karşılanırken akademik çalışmalar da Pamuk romancılığını yeni sorular etrafında ele almaya devam etmektedir. Pamuk'un yayımladığı her roman hakkında sadece Türkçe yazılmış onlarca makale varken eserlerini çeşitli bakış açılarıyla inceleyen yüzden fazla lisansüstü çalışma bulunmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmaların haricinde Türkiye dışında da Pamuk romancılığına ilişkin pek çok müstakil çalışma bulunmaktadır. Bu sebeple Orhan Pamuk üzerine bir çalışma yapmanın en zor kısmının yazar hakkındaki geniş literatürle baş etmek ve bu literatüre yeni bir katkı sunmak olduğunu söylemek mümkündür. (Melikoğlu,2022,s.20).

Arayış, Orhan Pamuk'un eserlerinin belirleyicisi olan temel izleklerden biridir. Bunun nedenlerinden biri hiç kuşkusuz, yazarın çizdiği roman kişilerinin içe dönük kişiler oluşlarıyla dikkat çekmeleridir. Bu roman kişileri tutunamayan; yaşadığı zamana, topluma, insanlara karşı aidiyetini kaybetmiş, kendi olma yolunda sancılar çeken kişiler olarak varlık göstermektedirler. (Burhanoğlu,2022,s.31).

Yazar, modern ve postmodern anlatım tekniklerini geleneksel ve yerel değerlerle sentezleyen bir tarzı benimsemiştir. *Kırmızı Saçlı Kadın*; postmodern öğeleri içinde barındıran yazarın önemli yapıtları arasında yer almaktadır. Bu çalışmada bu romanın teknik açıdan bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada öncelikle Orhan Pamuk'un 2016 yılında yayınlanan *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı okunup yapısal açıdan tahlil edilmiştir. Bunun yanında çalışmaya yardımcı olacak kitap, makale ve tezler taranmış, ilgili kısımlar metin gövdesine dâhil edilerek ilgili metin; bir kompozisyon haline getirilmiştir.

I. *Kırmızı Saçlı Kadın* romanının tahlili

1.1. Olay örgüsü

Anlatmaya bağlı edebî metinlerin yapı unsurları birbirleriyle sıkı ilişki içerisindedir. Olay Örgüsü, tema, zaman, mekân, şahıs kadrosu, dil ve üslup bu yapının öğelerini oluşturmaktadır.

Ünlü İngiliz edebiyat teorisyeni Forster; *Roman Sanatı* isimli eserinde roman türünü *"olayların zaman sırasına göre düzenlenerek anlatılması",* olay örgüsünü ise *"olayların anlatımı"* biçiminde ifade etmektedir. *"Kral öldü, arkasından kraliçe de öldü."* ve *"Kral öldü, sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü."* ifadelerinden hareketle kavramları açıklayan Forster; "öykü" ifadesiyle tanımladığı ilk yargının okura bir heves hissi haricinde bir şey katmadığını ifade etmektedir. Diğer yargıda ise fiillerin gerçekleşmesinden ziyade "yargı-gerekçe" irtibatının net bir şekilde mevcudiyetini belirterek bu durumun roman okurlarından keskin sezgi ve hafıza gücü talep ettiğini vurgulamaktadır. (Forster, 2014,s.128-129).

Pamuk, iki hikâyeyi birleştirdiği eserinde bir kuyucu çırağının başarılı bir hayat sürme çabasında kaderin rolünü işler. Cem, öğrenimini devam ettirebilmek için hiç alışık olmadığı fiziksel güç gerektiren bir işte çalışmaya dahi razıdır. Bir kasabada başlayan kuyucu çıraklığı onu baba şefkatinden fazlasını gördüğü Mahmut Usta ile karşılaştıracak, kendi babasıyla çatışma noktaları daha da belirginleşecektir. Sadakatin vurgulandığı eserde baba yerine konan bir ustayı zor durumda bırakıp gitmek babaya duyulan öfkenin dışa vurumu olarak yansır. Tıp diline "Oidipal Sendrom" olarak geçen erkek çocuklarının annelerini babalarından kıskanıp onlara öfke duymaları eserde kuyucu ve çırağı ilişkisinde babadan öç alma şeklinde vücut bulur. Üç bölümden oluşan eser anlatımın tekrar anlatımı olarak babasını yanlışlıkla öldüren bir oğlun modern bir kuyu olarak nitelenen hapishaneden çıkabilmek için yazdığı, başına gelenleri anlattığı bir metindir. Postmodern özelliklere sahip eserde anlatıcının okuyucuyla konuştuğu bölümler, olaya gerçekliğin katıldığı bölümlerdir. Jeolojiden mimarlığa, resimden heykele kadar birçok alan eserin zengin bir içeriğe kavuşmasını sağlamıştır. Bütün bu bilim dalları arasında özellikle 1980 darbesinin ardından yaşanan siyasi gerilim ve inşaat alanındaki ilerlemeler eleştirel bir dille ifade edilmiştir. (Bolattekin,2020,s.525).

Romanda ilk olay halkası, Cem'in hayat hikâyesinden bahsetmesiyle başlamakta, Mahmut Usta'yı kuyunun dibinde yaralı vaziyette bırakıp eşyalarını toplayarak İstanbul'a dönmesiyle sona ermektedir. Ailesi ve yaşadığı çevre ile ilgili bilgiler veren Cem, lise çağlarında bir öğrencidir. Yaz tatilinde babasının Beşiktaş'ta bulunan "Hayat Eczanesi" isimli eczacı dükkânında ona zaman zaman yardım eden bir gençtir. Babasının sık sık ortalardan kaybolması ise aile bağlarını zayıflatan bir erken olarak romanda yer almaktadır. Bir seferinde yine siyasi sebeplerden ötürü ortalardan kaybolan baba, bir daha geri dönmemiş; Cem, annesiyle beraber hayatına devam etmek zorunda kalmıştır. Annesiyle birlikte

teyzelerinin Gebze'deki evine taşınan ailenin yükünü Cem, sırtlanmak durumunda kalmıştır. Öğrenimine devam edebilmesi için çalışması, para biriktirmesi gerekmektedir. Bunun için kuyucu ustası Mahmut Usta ile birlikte Büyükçekmece ile Silivri arasında yer alan bir Trakya kasabası olan Öngören'e kuyu kazma işine gitmiştir.

Bu bölümde 1980'li yılların yaygın bir mesleği olan kuyuculuk ile ilgili bilgiler verilmiş, yapılacak yatırımlar için temel ihtiyaç olan suyun bulunabilmesi adına toprağın derinlemesine kazılması işlemiyle ilgili yöntemler okurla paylaşılmıştır. Kahramanın işinden arta kalan zamanında Öngören'e gitmesi, Kırmızı Saçlı Kadın'ı görme noktasında aşırı iştiyaklı oluşu, bu bölümde dikkati çeken diğer noktalardır.

Kırmızı Saçlı Kadın ve arkadaşları, aynı kasabada seyyar olarak kurulan bir çadır tiyatrosunda *İbretlik Efsaneler Tiyatrosu* başlığı altında mitler ve efsaneleri konu edinen oyunlar oynamaktadırlar. Öte yandan Mahmut Usta da Cem'e dini muhteva taşıyan hikâye ve kıssalar anlatmaktadır. Cem, bu dönemde sürekli Kırmızı Saçlı Kadın'ı düşünmekte ve onu hayal etmektedir. Onun eşi olan Turgay ile tanıştıktan sonra bir akşam gösterilerini izleme imkânını yakalamıştır. Bir müddet sonra onunla beraber olan Cem, bir anlamda arzusuna kavuşmanın bahtiyarlığı içinde olduğu günlerin birinde kuyu için toprağı kazmaya devam ederken çıkrığın düzenini elinden kaçırmış ve kova; düzeneği ile birlikte aşağı doğru hızla düşmeye başlamıştır. Kuyunun derinliklerinde olan Mahmut Usta'dan herhangi bir ses gelmeyince Cem; panik ve telaş içinde yakında olan kasabaya koşturmuş, şaşkın bir tavırla tekrar kuyunun bulunduğu araziye geri gelerek eşyalarını toplayıp İstanbul trenine binerek İstanbul'a, oradan da Gebze'ye annesinin yanına gelmiştir.

İkinci olay halkası ise, Cem'in Gebze'ye gelişi ile beraber akabinde geleceğe doğru gelişen olayların kendisinin ağzından anlatılmasıyla başlamaktadır. Kırmızı Saçlı Kadın'dan oğlu olan Enver'in onunla yüzleşmesi, Öngören'de otuz yıl öncesinde Mahmut Usta ile beraber kazmış oldukları kuyuya oğlu ile boğuşmaları neticesinde Cem'in düşmesi ile sona ermektedir. Bu bölümde Cem, dershaneye gitmiş, sınavları kazanmış ve neticesinde İstanbul Teknik Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bölümüne 1987 yılında kaydını yaptırmıştır. Bu yıllarda kendisi ile ailesi tarafından tanıştırılan eniştesinin bir akrabası olan Gördesli Ayşe isminde -kendisinin tabiriyle- muhafazakar bir kızla arkadaşlık etmiştir. Zaman içinde birbirleriyle kaynaşan ikili; üniversite bittikten sonra evlenmişler, fakat çocuk sahibi olamamışlardır. Bu durumun onları birbirlerine daha da kenetlediği, romanda anlatıcı- kahraman tarafından ifade edilmektedir. Bu bölümde Cem'in hayatında maddi anlamda önemli değişikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. Sık sık yurt dışı gezilerine çıkan çift, çocuksuzluğun dermanını da buralarda aramaktadırlar. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde her biri alanlarında uzman önemli doktorlara gitmişler, fakat tedaviye olumlu cevap alamamışlardır. Bu durum, onlarda başlarda bir hayal kırıklığı oluştursa da birbirlerine daha da bağlanarak hayata sımsıkı sarılmalarına katkıda bulunmuştur.

Bu bölümde dikkat çeken diğer bir unsur da yaşanılanlarla efsaneler arasında bağlantı kurulma çabasıdır. Kırmızı Saçlı Kadın'ın ilk kısmında oğul olarak görülen Cem, ikinci kısmında baba rolüyle okurun karşısına çıkar. Romanda bu defa baba-oğul ilişkisi, Cem ile oğlu Enver arasında ele alınır. Evliliğinden bir çocuğu olmayan Cem, oğul gibi simgesel bir değer yüklediği şirketine Sührab ismini vermiştir. Sührab'ı bir oğul gibi de büyütmüştür. Yıllar sonra, Kırmızı Saçlı Kadın ile gençlik yıllarında yaşadığı ilk aşk ve cinsellik deneyiminden bir oğlu olduğunu öğrenir. Cem, varlığından dahi haberi olmasa da oğlunu babasız bırakmasıyla babası gibi hareket etmiştir. Bu açıdan içten içe suçluluk duyar. (Şimşek,2020,s.87) Cem; gerek Kral Oidipus, gerekse Rüstem ile Sührab hikâyesini anlatarak bu hadiselerin insanların kaderi üzerindeki etkisini sorgulamaya çalışmaktadır. Tarihin tekerrürden ibaret olması tezinin ferdi hayatlar için de geçerli olup olmadığı meselesi, bu romanda masaya yatırılan önemli

bir husus olmuştur. Atina'ya ve Tahran'a geziler yapan Cem; arkadaşı Murat vasıtasıyla hikâyelerin geçtiği mekânları incelemiş ve hikâyelerle kalıntıların, resimlerin bulunduğu alanlara giderek bu konudaki ilgisini göstermiştir.

Tüm bunların yanında hızla büyüyen inşaat şirketlerinin adını yine ibretlik efsanelerden birinin kahramanı olan *Sührab* koymuşlardır. *Sührab;* İstanbul'un gelişmeye açık bölgelerinden arsalar alıp oralara devasa inşaatlar yaparak sürekli büyüyen bir şirkettir. Cem'in yıllar önce bir yaz kuyu kazma işinde çalıştığı Öngören de bu bölgelerden biridir. Cem'in Kırmızı Saçlı Kadın'dan oğlu olan Enver; bir gün kendisine mektup göndermiş, kendisini tanıtarak şirketin kasabadaki faaliyetlerinin halkı rahatsız ettiğini iletmiştir. Cem o dönemlerde bu mektubu ciddiye almasa da daha sonra tanışacağı Sırrı Siyahoğlu'ndan Öngören ve oğlu ile ilgili bütün gerçeklerin ipuçlarını öğrenecektir.

Öngören kasabasına karısına haber vermeden şirketle birlikte giden Cem, orada Kırmızı Saçlı Kadın ile görüşüp oğlu ile ilgili gerçekleri öğrenmiştir. Oğlu Enver, Serhat takma ismiyle Kırmızı Saçlı Kadın tarafından görevlendirilmiştir. Cem Bey'i, kendisinin otuz yıl önce Mahmut Usta ile kuyu kazdıkları yere götürmüştür. Kendi kimliğini açıkladıktan sonra başlayan boğuşmada Cem'in gözünden vurularak öldüğü bir sonraki kısımda Kırmızı Saçlı Kadın'ın itiraflarından anlaşılmaktadır.

Romanın son olay halkası ise, Kırmızı Saçlı Kadın olan Gülcihan'ın ağzından bir anlamda itiraflar özelliği taşımaktadır. Kırmızı Saçlı Kadın; bu bölümde siyasi yasakların yoğun olduğu bir dönemde Anadolu ve Trakya kasabalarında belirli bir ekiple seyyar oyunlar oynadıklarını, bu oyunlarda dönemin konjonktüründen ötürü siyasi konulara yer vermediklerini, bunun yerine tarihsel, ibretlik efsaneler anlatarak özellikle genç kesim başta olmak üzere halkı eğlendirmenin yanı sıra bilinçlendirmeyi amaçladıklarını ifade etmiştir.

Konuşmasının devamında Cem ile Öngören'de nasıl tanıştıklarını, onunla nasıl beraber olduğunu anlatan Gülcihan; ilk zamanlarda oğlu Enver'in; kocası Turgay'dan olduğunu zannetse de çocuğunun büyüyüp gelişmesi ile birlikte çocuğun ondan olmadığına inanmaya başlamıştır. Çocuğunu büyüten Gülcihan, zamanı geldiğinde ona babasının Cem olduğunu söylemiş, bu durum da Enver'i doğal olarak ruhsal yönden etkilemiştir.

Olayların son halkasının esas can alıcı noktası ise, bu romanın Kırmızı Saçlı Kadın tarafından oğlu Enver'e yazdırılmasıdır. Gülcihan, oğlu Enver'e hapishane ziyaretleri esnasında yazma işlemi için gerekli bilgi ve dokümanları vermiş, oğlundan yaşadığı bu olayları babası Cem'in ağzından yazmasını istemiştir. Enver de böylelikle annesinin verdiği bilgiler üzerine babası Cem'in ağzından olayları anlatmaya başlamıştır. Yazar, bütün bunları romanın son kısmında kitaba adını veren Kırmızı Saçlı Kadın'ın ağzından okurlarla paylaşmıştır.

1.2. Tema

Tema (İzlek); romanın üzerine temellendiği konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı halinde ortaya konan sentezi olup, romanın nihaî hedefi ve romancının asıl amacıdır.(Çetin,2003, s.150).

Romanda yüzyıllar önce yazılmış olan efsaneler ile güncel meseleler bir araya getirilmiştir. Batı ve Doğu kültürlerinin en başta gelen tragedyalarını aynı eserde birleştiren Pamuk, tarihin tekrar eden yanına dikkat çeker ve bazı efsanelerin tekrar yaşanabileceği mesajını verir. (Bolattekin,2020,s.524). Aşk, kıskançlık, baba-oğul ilişkileri tarihsel olaylar üzerinden anlatılmış, yazar; okurları otuz yıl öncesinin

İstanbul'una da götürmüştür. Ayrıca roman, o dönemin tiyatro anlayışı ve mimari yapılaşması hakkında da önemli ölçüde fikirler vermektedir.

Romanda Bizans gerçeği ve ayrıntısına da yer verilmiştir. Yazar, Bizans dönemi Konstantinopolis'ine de duyarlılık göstermektedir. Bunun yanında sadece Bizans değil, İstanbul'un Osmanlı geçmişine de değinilmektedir.

Yazar, ayrıca diğer romanlarından farklı olarak ilk kez 12 Eylül darbesini, darbenin yol açtığı ve yaşayanların bugün bile etkisinden kurtulamadığı travmaları incelikle işlemiştir. Cem'in babasının devrimci faaliyetlerinden ötürü siyasi suçlular listesinde yer alması, eski arkadaşlarıyla gizlice buluşmaları, Cem, eczaneye yemek getirdiğinde konuşmalarına ara verip sükûnete bürünmeleri, romanın ilk bölümünde vurgulanan unsurlar olarak dikkat çekmektedir.

> Hayat Eczanesi'nin çok müşterisi yoktu. Babam nöbetçi olduğu gecelerde o zamanlar moda olan taşınabilir küçük televizyona bakarak vakit öldürürdü. Bazan da babamı, ziyarete gelen arkadaşlarıyla alçak sesle konuşurken görürdüm. Siyasi arkadaşları, beni görünce konuşmayı bırakır, benim, tıpkı babam gibi yakışıklı ve sevimli olduğumu söyler, sorular sorarlardı: Kaçıncı sınıfa gidiyordum, okulu seviyor muydum, ileride ne olacaktım? (Pamuk, 2016,s.9).

Kırmızı Saçlı Kadın ve tiyatro ekibinin diğer üyeleri de siyasi düşüncelerinden ötürü darbenin mağdurları arasında yer almıştır. Türkiye'yi dolaşarak mesleklerini icra etmekte, bunun yanında da vermek istedikleri mesajları tiyatro yoluyla gerçekleştirmektedirler. Oluşan siyasi ortam, onların tiyatroda farklı konulara yönelmelerine neden olmuştur.

> 1980'deki askeri darbeden sonra bizim halk tiyatrosu da tutum değiştirdi. Başımız derde girmesin diye solculuğu biraz sulandırdık. Halk çadıra gelsin diye kısa monologlarım için Mesnevi'den, eski tasavvufi hikâyeler ve masallardan, Hüsrev ile Şirin'den, Kerem ile Aslı'dan da duygusal sahneler ve konuşmalar aldım. Ama en büyük başarıyı, Yeşilçam'a melodramlar yazan eski bir senarist arkadaşın 'Her zaman sevilir ve tutar' diyerek önerdiği Rüstem ile Sührab'ın hikâyesinden uyarladığım gözü yaşlı kadının monologu ile elde ettik. (2016, s. 178).

Yazar, daha geniş bir perspektif getirerek, Batı kültürünü çok iyi özümsemiş ve biliyor olmasının katkısı ile yalnız Anadolu değil Anadolu'yu da içeren daha büyük bir âlemi, doğuyu, mistisizmini ve kültürünü de romanda okurla buluşturmuştur. Bir sentez şeklinde bu kavramlara değinmiştir.

> "Üç gün önce Hazreti Allah bana İran'a git, Tebriz Şahı'nın sarayına gir ve oğlunuzun, sizin şehzadenizin canını al" diye emretmişti demiş Azrail. Bu yüzden dün oğlunuzu İstanbul' da burada görünce hem hayret ettim hem de çok sevindim. Oğlunuz da benim kendisine tuhaf baktığımı görmüştü. (2016, s. 43).
>
> Pek çok kitap okudum o yaz; çocuk romanları, Jules Verne'den Arzın Merkezine Seyahat, Edgar Allan Poe'dan seçme hikâyeler, şiir kitapları, Osmanlı cengâverlerinin maceralarını anlatan tarihi romanlar ve bir de rüya üzerine bir derleme. (2016, s. 11).

Romanda 1980'li yıllarda İstanbul ve Türkiye genelinde kapitalizmin, burjuva sınıfının gelişmesi, plansız kentleşmenin yaygınlaşmaya başlaması, değinilen diğer unsurlar olarak dikkati çekmektedir.

> Hayri Bey, elektriği, suyu olmayan bu araziyi çok ucuza almıştı. Burada su bulursak, bize çok para verecekti. Su çıkınca siyasetçi tanıdıkları buraya elektrik hattı çektireceklerdi. Sonra da Hayri Bey'in bir seferinde planlarını bize getirip gösterdiği kumaş boyama atölyeleri, yıkama odaları, depoları, şık idare binası ve hatta yemekhanesi de olan tam bir fabrika kuracaktı buraya. (2016,s.17).

Bunun yanında ansiklopedik bilgilere de yer verilmiştir. Bu durum, yazarın titiz araştırmacılığı ve romanlarında okurlarını çok yönlü bilgilendirme isteği ile ilgili bir durum olarak nitelendirilebilir.

> En yüksek dağların zirvelerindeki yarıklarda, çatlak ve oyuklarda bulunan deniz kabuklarının balık kafalarının ve midyelerin sırrını 11. yüzyılda Çinli Shen Kuo adlı bilgenin çözdüğünü anlatırdım sevgilime. Sophokles'ten yüz elli yıl sonra Theophrastus Taşlar Hakkında diye bir kitap yazmış, mineraller üzerine dediklerine binlerce yıl inanılmıştı. (2016,s.99).

İbretlik hikâyeler bazında Türkiye'de yaşanan cinayetler masaya yatırılmış, metinler ile toplumsal olaylar arasında ilgi kurulmaya çalışılmıştır. (Geliniyle yatan baba ve babayı öldüren oğul, cinnet anında annesiyle ilişkiye giren oğul vb…)

Efsaneler üzerinden doğu-batı sentezi yapılmıştır. Bunun yanında Kral Oidipus ve Sührab'tan hareketle siyasi sürgün kavramı dile getirilmiştir. Cem; kendi babasının siyasi tercihleri sebebiyle gördüğü işkencelerle efsanelerde anlatılanlar arasında benzerlik görmektedir.

2000'li yılların başlarında Türkiye'de oluşmaya başlayan siyasi kutuplaşma da romanda değinilen unsurlardan biridir.

> Dışarıda İstanbul'un üzerinde karlı, yağmurlu bir gece olur, yaşadığımız eski binanın su olukları hüzünle uğuldar, karanlık sokaktan titrek mavi lambası yanıp sönen, telaşlı bir polis arabası geçerdi. Bunlar Türkiye'de Avrupa Birliği taraftarlarıyla, milliyetçi ve İslamcıların çatıştığı yıllardı. Taraflar birbirlerine karşı Türk bayrağını bir savaş aracı olarak kullanıyor, İstanbul'un pek çok köşesinde, askeri garnizonlarda, şehrin yüksek noktalarında koskocaman Türk bayrakları dalgalanıyordu. (2016, s.113.).

1.3. Zaman

Anlatmaya bağlı metinlerdeki en önemli yapı unsurlarından biri de zamandır. Geleneksel metinlere bakıldığında zamanın hızlı bir şekilde ilerlediğine şahit olunur. Zaman, burada olayların çarpıcı gerçekliğini vurgulama noktasında hatırlatıcı işlevi görmektedir. Mehmet Tekin; bu duruma şöyle değinir:

> Geleneksel anlatılarda zaman, olayların "sahiliğini" sağlamak için arada bir hatırlatılan soyut bir değerdir. Zamanda ayrıntıya -aslâ- gidilmez, zaman "blok olarak" hissettirilir ve yine zaman, çok hızlı bir seyir arz eder. (Tekin, 2012: 124).

Postmodernistler "yaşanan ana", ''şimdiye" önem vermektedirler. Onlar için kronolojik zamanın bir önemi yoktur. Zaman rastgele, gelişigüzel, bağlantısız olabilir. *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı ise, yazar tarafından kaleme alındığı an itibarı ile 2015 yılının bütününü kapsamaktadır. Bu durum romanın bitiş kısmında Kırmızı Saçlı Kadın'ın itirafları bölümünde ''Ocak-Aralık 2015" biçiminde ifade edilmiştir. Metin dışı zaman olarak düşünüldüğünde Enver'in annesinin teklifiyle babası olan anlatıcı Cem Bey'in ağzından romanı yazması, bir yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu zaman dilimi, romanın yazılma zamanı olarak kabul edilmektedir.

Metin içindeki zaman ele alındığında ise, nesnel zaman olarak yaklaşık otuz yıl öncesine gidilerek 1980'lı yılların son dilimlerine dönüldüğü görülmektedir. 1986 yılının yaz mevsiminde Cem'in İstanbul yakınlarındaki Öngören kasabasında kuyucu ustası Mahmut Usta ile çalışma süresi yaklaşık bir aylık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu hadiseyi takip eden zaman diliminde anlatıcının bir yıl sonra, 1987 yazında İstanbul Teknik Üniversitesi Jeoloji Bölümü'nü kazanması, bu süre zarfında eniştesinin bir akrabası olan kendisinin müstakbel eşi Ayşe ile tanışmasını takip eden süreçten bugünlere geliş hikâyesi içinde meydana gelen yaklaşık otuz yıllık olaylar silsilesinde kronolojik sıra takip edilmiştir. Bu aşamada art zamanlılıktan bahsedilebilir.

Yazar, romanda zamana eklemelerde bulunarak kahramanlarına dinî ve tarihî hikâyeler, kıssalar, efsaneler anlattırarak bu bağlamda zamanı çok daha gerilere götürmektedir. Hz. İbrahim ve Kurban Bayramı kıssası, Yusuf ile Züleyha kıssası, Kral Oidipus ile birlikte Rüstem ile Sührab'ın hikâyesi vasıtasıyla okur kozmik olarak milattan öncelere yolculuk etmektedir.

1.4. Mekân

Mekân, anlatma esasına bağlı eserlerde yaşanan olayların sergilendiği yerdir. Zira olaylar ancak bir mekân üzerinde cereyan ederler. Olayların gerçekleştiği mekân, vakanın seyrinde önemli bir yere sahiptir ve bu yönüyle mekân romanın asli unsurlarındandır. Şahıs kadrosunu oluşturan insan veya varlıkların itibarî bir dünyada yaşadıkları olaylar zincirinin hikâyesi olan romanda, muhayyel veya gerçek bir mekâna ihtiyaç duyulacağı açıktır. Bu nedenle mekân, anlatma esasına bağlı eserlerde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar (Çetişli, 2009: 77).

Postmodernizmi modernizmden ayıran en önemli unsurlardan biri de mekândır. Modern romanlarda mekân, okuyucuya olabildiğince anlatılmaktadır. Postmodernizmde ise mekân belirsiz olmakla birlikte mekân ile ilgili detaya girilmeden birtakım özellikler verilmektedir. Kalan detayları ise, okuyucunun zihninden tamamlaması beklenmektedir.

Romanın esas mekânı Silivri Cezaevi'dir. Burası, romanda bir "kapalı mekân" olma özelliği göstermektedir. Çünkü, ''Kırmızı Saçlı Kadın'' Gülcihan'ın isteğiyle Enver; romanı bir yıllık bir süre zarfında burada kaleme almıştır. Silivri Cezaevi'nin Kırmızı Saçlı Kadın'ın ağzından okura takdimi de romanın bir bölümünde yer almaktadır.

> Aynı günlerde Silivri Cezaevi'ne gidişlerimde Ayşe Hanım'dan dinlediklerimin bir kısmını oğluma anlatmaya başladım. Uzak olmasına rağmen Bakırköy'den üç otobüs değiştirerek cezaevinin kapısına vardığım zaman, oğlumun Mahmut Usta ile babasının kuyu kazdığı yerden beş kilometre uzaklıkta, yalnız Türkiye'nin değil, gardiyan ve yöneticilerinin sıklıkla gururla tekrarladıkları gibi "Avrupa'nın en büyük cezaevinin" içinde hapis olmasının anlamını sorardım kendi kendime. Sonra arama aletleri, kırmızı saçlarıma laf sokuşturan gardiyanların becerikli elleri, bekleme odaları, açılan kapılar, kapanan kapılar, açılan kilitler, kapanan kilitler, odalar ve koridorlar arasında o kadar yer değiştirirdim ki, sanki nerede ve hangi zamanda olduğumu unuturdum. (2016, s.192).

Romanda geçen geniş mekânlar olarak İstanbul, İstanbul özelinde Beşiktaş, Cem'in annesinin taşınmış olduğu Gebze, Cem'in 1986 yazında kuyucu çırağı olarak çalışmış olduğu Öngören kasabası, Cem'in seyahatleri vasıtasıyla değinilen Atina, Tahran, Moskova, ilk etapta göze çarpmaktadır.

Dar mekânlar açısından değerlendirildiğinde ise, ön plana çıkanlar; Cem ve annesinin Beşiktaş'taki evleri, daha sonrasında taşınmış oldukları eniştesinin Gebze'deki evi, Öngören'deki düzlükte Mahmut Usta ile kaldıkları çadır, Kırmızı Saçlı Kadın ile beraber oldukları ev, Öngören İstasyon Binası, Rumeli Kahvehanesi, Güneş Sineması, Lokantalar Sokağı, Kurtuluş Lokantası, Cem ile Ayşe'nin Dolapdere'deki evleri, Nişantaşı'nda kurmuş oldukları ''Sührab'' isimli inşaat şirketleri, Gümüşsuyu'nda yeni taşınmış oldukları ev, Topkapı Sarayı Abdülmecit Köşkü, Cem'in babasının Sarıyer sırtlarında yeni eşiyle birlikte kaldıkları ev, Paris-Louvre, New York-Metropolitan, Moskova-Tretyakov müzeleri.

Yazar, ayrıca efsanelerin geçtiği mekânlara yaptığı ziyaretlerinde o mekânların tasvirlerine de yer vermiştir. Örnek olarak, Kral Oidipus'un babasını öldürdüğü şehir olan bugünkü Yunanistan topraklarında yer alan Thebai gösterilebilir.

> İki gün Murat ve emlakçısı ile Atina'da satışa çıkarılan binaları gezdik. Bir öğleden sonra taksi tutup arkadaşımı bir saat uzaklıktaki Thebai şehrine götürdüm. Burada da terk edilmiş demiryolu hatları, sarmaşıklar ve örümceklerle kaplanmış eski vagonlar, boş fabrikalar, hangarlar gördük. Kral Oidipus'un yaşadığı şehir de, tıpkı Ingres ve Gustave Moreau'nun resimlerinde olduğu gibi, dimdik bir tepenin üzerindeydi. (2016, s.148).

Bunun dışında Rüstem ile Sührab hikâyesinin geçtiği Tahran civarı da romanda tıpkı Thebai gibi fantastik mekânlar olarak yer almaktadır.

Dış mekânlar açısından ele alınan bir diğer önemli husus da İstanbul özelinde otuz senelik bir zaman dilimi içerisinde tahminlerin çok ötesinde bir büyümedir. Bu büyüme, göçlerin de etkisiyle önce çarpık kentleşme, daha sonraysa toplu konut biçiminde kendisini göstermektedir. Romanda bu durum en çok Öngören kasabasının üzerinden anlatılmaktadır. Cem, otuz yıl önce Mahmut Usta ile kuyu kazdığı düzlüğe otuz yıl sonra tekrar geldiğinde çevreyi tanıyamamıştır. Her taraf binalar ve fabrikalarla kaplanmıştır.

1.5. Şahıs kadrosu

Anlatma esasına bağlı edebi türlerde olayları meydana getiren veya olaylara müdahil olan insan ve insan özellikleri yüklenen varlıklar, vakaya dâhil olarak şahıs kadrosunu oluşturur. Anlatılarda konu şahıs kadrosu etrafında şekillenir. Kişi anlatmaya bağlı edebi türlerde her zaman önemli bir unsurdur. Anlatmaya bağlı edebi türlerde şahıs çok önemlidir, çünkü şahıslar olmadan vaka meydana gelmez. Kişi, romanı meydana getiren temel unsurlardan biridir. Romanın diğer temel unsurları da, birebir kişi unsuruyla irtibatlıdır, ona bağlıdırlar. Onları oluşturan ve meydana getiren unsur, kişilerdir. Bu yüzden kişi, romanda her zaman önemli bir öğe olmuştur (Aydemir, 2013: 140).

Postmodern romanların en önemli özelliklerinden biri de romanlarda birden fazla anlatıcı olmasıdır. Modern romandan farklı olarak postmodern romanda anlatıcı etkindir, olayları istediği yönde ilerletebilmektedir. Bu romanda da iki tane anlatıcının ağzından hadiselerin nakledilmesi söz konusudur. Cem ve Kırmızı Saçlı Kadın. Gülcihan; son kısımda romanın yazılış amacı, yöntemi, romandaki hadiselerin kaynakları hakkında kendi ağzından okuru bilgilendirmiştir.

Romanı kaleme alan kişi Enver olmasına rağmen romanın anlatıcı kişisi Cem'dir. Enver; Silivri Cezaevi'nde kalmaktadır. Annesi olan Kırmızı Saçlı Kadın'ın kendisine verdiği bilgiler neticesinde bu romanı yazmaya karar vermiştir. Babası olan Cem'in ağzından olayları okuyucuyla buluşturmaktadır. Yine Cem'in ağzından kendisi ile ilgili bilgiler romanda mevcuttur.

> Oğlum Enver çok başarılı bir muhasebeci değildi belki, ama Öngören'de güvenini kazandığı esnafın muhasebe defterlerini tutuyor, vergilerini ödemesine yardım ediyordu. Oğlum, bazılarına göre anasına çok bağlı olduğu, başkalarına göreyse asabi ve huysuz olduğu için şimdiye kadar evlenmemişti. Annesinin tiyatro sevdasına inanan bir genç arkadaş topluluğu ile görüşüyor ve Necati Bey'in bana getirdiği, Hilal, Pınar gibi ılımlı muhafazakar edebiyat dergilerinde şiirler yayımlıyordu. Evde, Ayşe'ye göstermeden bu şiirleri okurken, acaba babam sağ olsaydı, dinci dergilere şiirler yazan torunu hakkında ne düşünürdü, diye sordum kendime. (2016, s. 148-149).

Enver, romanda bir tip özelliği göstermektedir. Sedat takma ismiyle yıllar sonra babasının karşısına çıkmış ve bir anlamda ondan hesap sormuştur.

Romanın başkahramanı Cem; öğrencilik yıllarında babası Akın Bey'in ailesini terk etmesinden sonra annesiyle birlikte ikamet ettikleri Beşiktaş'tan ayrılıp Gebze'ye taşınmıştır. O dönemde eğitim masraflarını çıkarmak için Büyükçekmece-Silivri arasında bir kasaba olan Öngören'de kuyu kazma

işinde çalışmıştır. O kasabada gösteri yapan tiyatro ekibinin orta yaşlı bir üyesi olan Gülcihan ile önce göz teması ile başlayan ilişkisi, bir gece birlikte olmalarıyla ileri boyutlara varmıştır. Yıllar sonra Kırmızı Saçlı Kadın'dan bir oğlu olduğunu öğrenecektir. Öngören'de çalıştığı seneyi müteakiben İTÜ Jeoloji Mühendisliği bölümünü kazanmış, üniversite yıllarında tanıştığı eniştesinin akrabası Ayşe isminde bir kızla üniversiteyi bitirdikten sonra evlenmiştir. Daha sonra ticarete atılan Cem; Sührab isimli bir inşaat şirketi kurmuş, İstanbul'un gelişmekte olan bölgelerinden arsalar alarak oralara yaptığı yatırımlarla yıllar içerisinde Türkiye'nin saygın iş insanlarından biri olmuştur. Öngören kasabasını hiçbir zaman unutamayan Cem; romanın sonunda yıllar öncesinde Mahmut Usta'sı ile kazdığı kuyuya kendi oğlu Enver ile boğuşması neticesinde vurularak düşmüş ve hayatını kaybetmiştir. Cem, romanın en önemli karakteridir.

Kırmızı Saçlı Kadın (Gülcihan); Cem'in âşık olduğu karakterdir. Saçları doğal kırmızı değildir. Kendi ifadesiyle boyanmış kırmızıdır. Romanın son bölümünde itiraf niteliğinde açıklamalar yapmıştır. Bütün bir roman metnini oğlu Enver'e kendisinin yazdırdığını ifade etmiştir. Cem'in babası Akın Bey ile siyasi birlikteliğinin yanında aşk birlikteliği de yaşamıştır. Siyasi kanadın üst düzey yöneticilerinden biri olan Turhan'ın kendisine duyduğu gönül yakınlığı münasebetiyle Akın'dan ayrılmak durumunda kalmış ve Turhan ile istemeyerek de olsa evlenmiştir. Turhan'ın ölümünden sonra bu defa da Turhan'ın kardeşi Turgay ile evlenmek durumunda kalışı, içine düştüğü trajediyi yansıtması bakımından önem taşımaktadır. 1980 darbesinden sonra Türkiye'yi dolaşarak siyasi içerikli mesajlardan uzak, güldürü öğelerinin ağır bastığı, tarihteki ibretlik efsanelerden oluşan tiyatrolarıyla halkı eğlendirmeyi amaçlayan bir ekibin içinde yer almaktadır. Bu turnelerden biri olan Öngören'de tanıştığı kendinden on altı yaş küçük olan Cem isminde bir genç ile yaşadığı ilişki neticesinde Enver isminde bir oğlu olmuştur. Oğluna, gerçek babasının kim olduğunu yıllar sonra söylemiş, Cem Bey'in Öngören'e gelmesi neticesinde kendisiyle görüşme imkânı bulmuştur. Bütün bu özellikler göz önüne alındığında romana adını veren Kırmızı Saçlı Kadın (Gülcihan), romanın en önemli kahramanlarından biridir ve bir karakter özelliği göstermektedir.

Mahmut Usta; sondaj yönteminin olmadığı yıllarda geleneksel usulle kuyu kazan ustalardan biridir. Cem'in kendisine hayranlık duyduğu kişidir. İlk bölümde olayların merkezinde yer alan önemli karakterlerden biridir. Öngören'de "suyu bulan adam" olarak anılmaktadır. Bu sayede hızla gelişen kasabada yatırımların öncüsü olduğundan saygıyla anılmaktadır. Cem ile kasabada kaldığı gecelerde Cem'e anlatmış olduğu dini menkıbeler karşısında Cem de kendisine efsanelerden bahsetmektedir. Cem'in ifadelerine göre Sarıyer sırtlarında ikamet etmektedir. Kuyuculuk mesleğini babadan yadigâr bir meslek olarak görmektedir. İlk kısımdan sonra romanda aktif olarak yer almadığından tip özelliği göstermektedir.

Cem'in babası Akın Bey, 1980 öncesi devrimci örgüt faaliyetlerinde ön sıralarda yer almış bir kişidir. Darbeden sonraki ortam, onun esas mesleği olan eczacılığa dönmesini zorunlu kılmıştır. Beşiktaş'ta evlerinin yakınlarında bulunan "Hayat Eczanesi" ismini verdiği bir eczane işletmektedir. Buraya arada bir siyasi arkadaşları gelmekte ve onlarla siyasi sohbetler yapmaktadır. Eşi ile bağları zayıf olan Akın Bey, bir gün evini ve dükkânını terk etmiş, kendisinden uzunca bir süre haber alınamamıştır. Cem, yıllar sonra izine ulaşacak, Sarıyer'in Karadeniz'e bakan bölümlerine yakın bir yerde yeni eşiyle hayat sürdüklerine şahit olacaktır. Romanda tip özelliği göstermektedir.

Cem'in eşi Ayşe; Cem ile üniversite yıllarında tanışmıştır.

> Ayşe açık kumraldı ama Kırmızı Saçlı Kadın'a biraz benziyordu. Özellikle dolgun üstdudağının kıvrımı ve ince çenesi. İlk günden ona âşık olacağımı, onun da bana kayıtsız kalmayacağını sezdim.

> Cumartesi öğleden sonra birlikte sinemaya, Çehov ya da Shakespeare oynayan Şehir Tiyatrolarına ve otobüsle Emirgan'a çay içmeye giderdik. Makul ve güzelce bir kızla bazı arkadaşlarımın dediği gibi "çıkmak", arkadaşlık etmek tatlı bir duyguydu ve hayat bana o kadar güzel geliyordu ki, Mahmut Usta'yı ve kuyuyu unuttuğuma inandım. (2016, s. 97).

Daha sonraki süreçte onunla evlenmiş, uzun yıllar çocukları olmamıştır. Tıp ile ilgili bütün yolları deneyen çift, hiçbirinden bir sonuç alamayınca birbirine sıkı sıkıya bağlanmıştır. Ayşe, Cem'in kurduğu Sührab isimli şirketin başına geçmiş, şirketin büyümesine önemli katkılar sağlamıştır. Cem'in bir anlamda sırdaşı olan Ayşe, romanın sonunda Cem'i Kırmızı Saçlı Kadın ve Enver hususunda uyarsa da Cem'in ölümünü engellemeye muvaffak olamamıştır. Romanda arka planda yer alan Ayşe de bir tip özelliği göstermektedir.

Cem'in annesi; kocasının kendisini terk etmesinden sonra Beşiktaş'taki evinden kardeşinin Gebze'deki evine taşınmak zorunda kalmış, maddi sıkıntılar içerisinde oğlunu okutmuş bir tip olarak romanda sınırlı bir şekilde yer almaktadır.

Romanda dar bir çerçevede yer alan veya isimleri geçen başlıca kişiler: Cem'in iş arkadaşı Malatyalı Murat, Kırmızı Saçlı Kadın ve tiyatro ekibinin kalmış olduğu evin sahibi Sırrı Siyahoğlu, Sührab'ın avukatı Necati Bey, Kırmızı Saçlı Kadın'ın ilk eşi Turhan, ikinci eşi Turgay, kuyucu ustası Ali, Mahmut Usta'nın üvey oğlu Salih, Mahmut Usta'nın patronu Hayri Bey, Hayri Bey'in eşi ve çocuğu, Akın Bey'in yeni eşi, Topkapı Sarayı Müdiresi Fikriye Hanım.

Bunların dışında anlatılan efsanelerin kahramanlarının adları yeri gelmişken zikredilebilir. Kral Oidipus, öldürdüğü babası ve annesi Iokaste, Rüstem, Rüstem'in eşi Tehmine, oğulları Sührab.

1.6. Dil ve üslup

Dilin insanlar arasındaki iletişimi sağlayan doğal bir yapı olduğu düşünüldüğünde özellikle anlatıma dayalı edebî eserlerde dilin kullanımı dikkat çekicidir. Bu noktada Mehmet Tekin, romanın bir dil sanatı olduğunu savunarak dilden en fazla yararlanan türün roman olduğunu vurgular. (Akt:Uslu,2013,s.90, Tekin,s.165).

Üslup ise yazardan yazara kullanım farklılığı gösteren, yazarın kendine has imzası olarak eserlerde karşımıza çıkar. Philip Stevick'e göre üslup incelemeleri, yazarın idiolektini nasıl kullandığını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. (Akt:Uslu,2013,s.90, Stevick,2017,s.195).

Romanda olaylar, birinci kişinin ağzından anlatılmıştır. İki tane anlatıcı söz konusudur. Cem ve Gülcihan. Romanı Silivri Cezaevi'nde yazan Enver; babası olan Cem'in ağzından olayları aktarmaktadır. Romanın son bölümünde Kırmızı Saçlı Kadın'ın ağzından olayların gelişimi, romanı yazması için oğluna telkinleri ifade edilmiştir.

Klasik romanlarda olduğu gibi birtakım doğa betimlemelerine yer verilmiş, benzetmelerden de yararlanılmıştır. Bunun yanında çok eski bir meslek olan toprağı kazıp kuyu açma hadisesine değinilmesi, Türk toplumsal yaşamına dair ayrıntıların romanda yer aldığını göstermektedir. Bugünlerde yok olmaya yüz tutmuş bu mesleğin 1980'li yılların Türkiye'sindeki önemi bir kez daha gözler önüne serilmektedir.

> Mahmut Usta, en beklenmedik yerde ve zamanda birdenbire kuyudan su çıkması hakkında da pek çok hikâye anlatıyordu. Mesela beş yıl önce bir kere Sarıyer sırtlarında, Karadeniz'e yakın bir araziye onu çağıran Sivaslı iş sahibi, kuyudan günlerce su yerine kova kova kumlu toprak çıkınca korkmuş,

> işe olan güvenini kaybetmiş ve kazıyı durdurmak istemişti. Ama Mahmut Usta kuma bakıp yanılmamak gerektiğini, yer altındaki tabakaların insan vücudunda olduğu gibi bazan iç içe geçtiğini ona anlatmış ve kısa zamanda suyu bulmuştu…(2016, s. 49).

Cem'in öğrencilik yıllarında Beşiktaş'taki Deniz Kitabevi'nde çalıştığı dönemlerde okuduğu kitaplardan öğrenmiş olduğu bazı argo tabirler, romanın üslubuna çeşitlilik katan unsurlar olarak gösterilebilir.

> Tüyde kılda keramet olsaydı, tabakhaneye nur yağardı dedim bir keresinde Bıyık dişi kedide de var.
>
> Hep birlikte güldüler buna! Bu tür süslü sözleri akşamları uyumadan önce kitapçı dükkânında gözlerim ağrıyana kadar okuduğum kitaplardan öğreniyordum. (2016, s.91).

Kahramanların iç çözümlemelerine yer verilmiştir. Bu hususta en önemli hakem olan vicdan mekanizması devreye sokulmak istenmiştir. Cem, sık sık vicdanına başvurmaktadır.

> Taksim'den Pangaltı'ya doğru yüksek kestane ağaçlarının altında karımla eve dönerken babamı arkada bıraktığımız için memnundum. Feriköy'den Dolapdere'ye inen bir yokuşta çok az kira verdiğimiz tek odalı bir evimiz vardı. Yeni evliydim, çoğu gün Ayşe ile uzun uzun sevişiyor, gülüşüp konuşuyor, şakalaşıyorduk; mutluydum. Bazan Mahmut Usta'yı düşünüyor, ona ne olduğunu soruyordum kendime. Ama Oidipus gibi geçmişte kalmış bir suçu araştırmanın yanlış olduğunu, bunun bana suçluluk duygusundan başka bir şey vermeyeceğini de seziyordum. (2016, s.100).

İlerleyen bölümlerde bir zamanlar annesiyle kendisini terk eden babasının ölümü karşısında vicdan mekanizması, Cem'i bir kez daha yalnız bırakmamaktadır. Cem; kendi iç sorgulamasını vicdan muhasebesi eşliğinde yapmaktadır.

Romanda yer yer karşılaştırmalar da yapılmıştır. Bunların en dikkat çekici olanlarından biri, Türkiye ile İran'ın sosyal ve içtimai hayatlarının karşılaştırılmasıdır. Cem, yüzünü Batı istikametine dönen Türkiye'nin İran ile benzer özellikler taşımasını şaşırtıcı bulmaktadır.

> Ama İranlıların Türklere ne kadar benzediklerini görmek beni büyülemişti. İstanbul'a dönmek için acele etmiyor, Tahran kaldırımlarında çarşılardan kitapçılara (Nietzsche'nin ne çok çevirisi vardı!) her şeyi ilginç bularak geziyordum. Sokaklardaki erkeklerin el kol hareketleri, yüz ifadeleri, vücut dilleri, kapı önlerinde durup birbirine yol verişleri, boş boş durmaları, kahvelerde oturup sigara içerek vakit öldürmeleri ne kadar da çok biz Türklerinkine benziyordu. Tahran'ın trafiği de İstanbul'unki gibi berbattı. Biz Türkler yönümüzü Batı'ya çevirince İran'ı unutmuştuk. İnkılap Caddesi'ndeki kitapçılara girdim ve çeşitliliğe şaşırdım. (2016, s. 104-105).

Postmodern metinlerin bir özelliği olarak metinlerarasılık ile ilgili örneklere romanda yer verilmiştir. Enver'in babasını öldürmesi ile Kral Oidipus, Rüstem ile Sührab hikâyeleri arasındaki ilişkiler dikkati çekmektedir.

> Oidipus da tanımadığı babasını bir yol ayrımında ve böyle hiç beklenmedik bir hızla, bir anlık saçma bir öfkeyle öldürüyordu. O anda Oidipus'un da Rüstem'in de sanki akılları başlarında değildi. Sanki Allah, babalar oğullarının ve oğullar babalarının canını rahatlıkla alabilsin ve böylece O'nun büyük nizamı sürsün diye bir an babaların ve oğulların akıllarını başlarından alıyordu.
>
> Akılları başlarında olmadığı için babasını öldüren Oidipus ile oğlunu öldüren Rüstem'e masum diyebilir miydik? Kadim Yunan seyircileri Sophokles'in Oidipus'unu izlerken tıpkı yıllar önce Mahmut Usta'nın bana dediği gibi, Oidipus'un günahının babasını öldürmek değil, Allah'ın onun için biçtiği kaderden kaçmaya çalışmak olduğunu düşünüyorlardı. Aynı şekilde Rüstem'in günahı da oğlunu öldürmek değil, bir gecelik sevişmeden bir oğul sahibi olmak ve bu oğula babalık edememekti. (2016, s.112).

Mahmut Usta'nın dinî menkıbelerden bahsetmesine karşılık Cem de ona Antik Yunan kaynaklı ibretlik efsaneleri anlatmaktadır.

Doğu ve Batı uygarlıkları ile ilgili sentezlere değinilen eserde Kral Oidipus ve Rüstem-Sührab hikâyelerinin iki farklı kültürde yansımalarında dikkat çeken hadiselerin resmedilmesi meselesiyle ilgili olarak bir tezatlıktan söz edilmiştir. Anlatıcı, Kral Oidipus hadisesinin resim sanatına düşkün Batılı ressamlar tarafından tabloya dönüştürülmemesi karşısında şaşkınlığını gizleyememektedir.

> Ama asıl soru, resim kültürü ve geleneği çok daha geniş ve zengin olan Avrupa'da, Oidipus deyince babayı öldürmek ya da anneyle yatmak gibi temel sahnelerin hiç resmedilmemesiydi. Avrupalı ressamlar bu sahneleri kelimelerle düşünebiliyor, hikâyeyi anlıyorlardı. Ama kelimelerle düşünebildikleri şeyleri, gözlerinin önüne getiremiyor, resmetmiyorlardı. Bu yüzden Oidipus'un Sphinks'in kördüğümünü çözdüğü anı resmetmişlerdi yalnızca. Oysa resmin çok az yapılıp bakıldığı, çoğu zaman yasaklandığı İslam ülkelerinde, Rüstem'in oğlu Sührab'ı öldürmesi binlerce kere coşkuyla resmedilmişti. (2016, s.123-124).

Sonuç

Roman, okura sürpriz gelebilecek bir sonla bitmiştir. Otuz yıl önce bir kasabada yaşananların yansıması, kahramanların psikolojik durumlarına tesir etmiş, kötü bir sonla neticelenmiştir. Bu durumun oluşmasında kader olgusunun yanında tarihî efsanelerin payını okura düşündüren bir yazar portföyü söz konusudur. Yukarıda da zikredilen postmodern edebiyat anlayışı ile ilgili kavramların metinde yer alması, eserin değerlendirilmesinde gerek Kral Oidipus, gerekse Sührab hikâyelerinde anlatılan hadiselerin roman kahramanlarının üzerine uyarlanış biçimini gözler önüne sermektedir.

Netice olarak; yazar, bir anlamda okunanların kurmaca bir metinden ibaret olduğunu, okurların metinlere kendisini gereğinden fazla kaptırmaması gerektiğini onlara dolaylı yoldan salık vermektedir. Romanı, kahramanına yazdırıp diğer iki kahramanının ağzından da ayrı ayrı anlattırması, romanda göze çarpan bir diğer ayrıntı olarak zikredilebilir.

Kaynakça

Aydemir, M. (2013*). Sardunya Aşığı Adam Faik Baysal*. Sakarya: AFM İletişim.

Bolattekin, G. (2020). Orhan Pamuk'un ve Herta Müller'in Romanlarında Mekân. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Burhanoğlu, S. (2022). Orhan Pamuk'un Romanlarında Arayış ve Yolculuk. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.

Çetin, N. (2003). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.

Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş/2, Hikâye-Roman-Tiyatro,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Ecevit, Y. (2004). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Enginün, İ. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Forster, E. (2014). *Roman Sanatı*. İstanbul: Milenyum Yayınları.

Koçak, O. (1991*). "Aynadaki Kitap / Kitaptaki Ayna". Defter, Sayı 17, 65-144.*

Melikoğlu, G.U. (2022). Orhan Pamuk Kurmacasında Gündelik Hayat. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

Pamuk, O. (2016). *Kırmızı Saçlı Kadın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Şimşek, E. (2020). Kırmızı Saçlı Kadın'da Metinlerarasılık ve Psikanalitik Eleştiri Açısından Orhan Pamuk'un Romancılığı. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Tekin, M. (2012). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Uslu, A. (2013). Kerim Korcan'ın Hapishane Konulu Hikâye ve Romanlarında Hapishane Gerçeği. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.